

sin fremstilling med Khrusjtjovs "hemmelige" tale i februar 1956 og de europæiske reaktioner herpå. Den magtpolitiske og ideologiske afslutning på Sovjetunionens kontrol over den internationale kommunisme skete først ved den sino-sovjetiske konflikt, der kørte for fulde omdrejninger i den første halvdel af 1960'erne. Og "sovjetmyten", der jo angiveligt er bogens emne, levede videre i Vesteuropa næsten helt op til Sovjetstatens sammenbrud, igen ikke mindst på grund af mistro til USA.

Af svipsere skal blot nævnes en enkelt. Forfatteren hævder, at afslutningen på den anden verdenskrig var en endnu større sejr for kommunismen end for demokratiet (p. 411), og det kan kun betegnes som noget vås. Man kan sige, at krigen var en sejr for (ønsket om) en større social retfærdighed over en rendyrket liberalisme, men det er noget helt andet.

Forfatteren nævner intet om sin bogs tilblivelse, men der er ikke tale om en hurtig - endsige tilfældig - sammenskrivning, forårsaget af Sovjetunionens sammenbrud. Forfatteren oplyste i et interview i fransk fjernsyn kort efter udgivelsen, at han havde arbejdet med sit manuskript gennem omkring 20 år, og det virker meget troligt, for bogen er side for side nærmest spækket med delvis ganske omfattende litteraturhenvisninger.

Der er al grund til at være imponeret over, at forfatteren ene mand har formået at sammenfatte et så uhyre materiale om et så omfattende emne og levere en engageret og spændende fremstilling. Bogen er i øvrigt for tiden (medio marts) nummer ét på listen over solgte fagbøger i Frankrig. Men der er ingen grund til en fuldstændig ukritisk ros som for eksempel i *Le Monde* (20. januar) og i *Die Zeit* (10. februar) - eller i *Weekendavisen* (17. februar). Bogen er ikke nogen "endelig" forklaring på, hvorfor sovjetmyten gennem årtier havde en så stor tiltrækning i Vesteuropa (hvem skulle kunne give den?), men den er et absolut væsentligt indlæg i denne debat.

Det må forventes, at bogen udkommer i engelsk oversættelse, så meget mere som forfatteren for tiden er professor ved Chicago Universitet. Men en engelsk udgave vil givet blive væsentlig dyrere end den franske, som faktisk er ret billig (ca. 225 kr.).

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Frederik Harhoff, *Rigsfællesskabet*, Århus: Forlaget Klim, 1993, 578 s.

Hjemmestyreordningerne for Færøerne og Grønland har altid voldt den statsretlige teori problemer, og disse problemer er ikke blevet mindre, efterhånden som Færøernes og Grønlands hjemmestyre har udviklet sig mod voksende reel selvstændighed.

Den traditionelle statsretlige opfattelse - navnlig hævdet af Alf Ross og lagt til grund både i forbindelse med grundlovsrevisionen i 1953 og ved etableringen af det grønlandske hjemmestyre i 1978 - har været, at hjemmestyreordnin-

sin fremstilling med Khrusjtjovs "hemmelige" tale i februar 1956 og de europæiske reaktioner herpå. Den magtpolitiske og ideologiske afslutning på Sovjetunionens kontrol over den internationale kommunisme skete først ved den sino-sovjetiske konflikt, der kørte for fulde omdrejninger i den første halvdel af 1960'erne. Og "sovjetmyten", der jo angiveligt er bogens emne, levede videre i Vesteuropa næsten helt op til Sovjetstatens sammenbrud, igen ikke mindst på grund af mistro til USA.

Af svipsere skal blot nævnes en enkelt. Forfatteren hævder, at afslutningen på den anden verdenskrig var en endnu større sejr for kommunismen end for demokratiet (p. 411), og det kan kun betegnes som noget vås. Man kan sige, at krigen var en sejr for (ønsket om) en større social retfærdighed over en rendyrket liberalisme, men det er noget helt andet.

Forfatteren nævner intet om sin bogs tilblivelse, men der er ikke tale om en hurtig - endsige tilfældig - sammenskrivning, forårsaget af Sovjetunionens sammenbrud. Forfatteren oplyste i et interview i fransk fjernsyn kort efter udgivelsen, at han havde arbejdet med sit manuskript gennem omkring 20 år, og det virker meget troligt, for bogen er side for side nærmest spækket med delvis ganske omfattende litteraturhenvisninger.

Der er al grund til at være imponeret over, at forfatteren ene mand har formået at sammenfatte et så uhyre materiale om et så omfattende emne og levere en engageret og spændende fremstilling. Bogen er i øvrigt for tiden (medio marts) nummer ét på listen over solgte fagbøger i Frankrig. Men der er ingen grund til en fuldstændig ukritisk ros som for eksempel i *Le Monde* (20. januar) og i *Die Zeit* (10. februar) - eller i *Weekendavisen* (17. februar). Bogen er ikke nogen "endelig" forklaring på, hvorfor sovjetmyten gennem årtier havde en så stor tiltrækning i Vesteuropa (hvem skulle kunne give den?), men den er et absolut væsentligt indlæg i denne debat.

Det må forventes, at bogen udkommer i engelsk oversættelse, så meget mere som forfatteren for tiden er professor ved Chicago Universitet. Men en engelsk udgave vil givet blive væsentlig dyrere end den franske, som faktisk er ret billig (ca. 225 kr.).

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Frederik Harhoff, *Rigsfællesskabet*, Århus: Forlaget Klim, 1993, 578 s.

Hjemmestyreordningerne for Færøerne og Grønland har altid voldt den statsretlige teori problemer, og disse problemer er ikke blevet mindre, efterhånden som Færøernes og Grønlands hjemmestyre har udviklet sig mod voksende reel selvstændighed.

Den traditionelle statsretlige opfattelse - navnlig hævdet af Alf Ross og lagt til grund både i forbindelse med grundlovsrevisionen i 1953 og ved etableringen af det grønlandske hjemmestyre i 1978 - har været, at hjemmestyreordnin-

gerne alene er udtryk for en vidtgående delegation af kompetence fra Rigsmyndighederne, en art kommunalt selvstyre, om end af særegen karakter. Den statsretlige konsekvens af dette delegationssynspunkt er, at hjemmestyreordningerne ensidigt vil kunne afskaffes eller ændres ved en lov vedtaget af det danske folketing.

Delegationsteoriens beskrivelse af hjemmestyreordningerne svarer næppe særlig godt til den politiske virkelighed. Max Sørensen forsøgte i sin statsret at slå bro over kløften ved at hævde, at lovgivningsmagten med loven om Færøernes hjemmestyre fra 1948 havde pålagt sig selv en varig begrænsning i udøvelsen af sin kompetence i form af en forpligtelse til ikke at ændre eller fravige loven imod det færøske hjemmestyres ønske. Det forfatningsretlige problem ved Max Sørensens synspunkt var (og er), at lovgivningsmagten ikke gyldigt kan fraskrive sig sine beføjelser uden særlig hjemmel. Lovgivningsmagten er ikke underlagt andre begrænsninger, end dem der fremgår af grundloven. Skal der ske yderligere begrænsninger, er grundlovsændring nødvendig. Noget andet er, at det formentlig med rette kan hævdes, at lovgivningsmagten politisk og moralsk har forpligtet sig til ikke at ændre hjemmestyreordningerne uden samtykke fra hjemmestyremyndighederne.

Misforholdet mellem den forfatningsretlige beskrivelse af hjemmestyreordningerne og den forfatningspolitiske virkelighed har dannet udgangspunkt for Frederik Harhoffs afhandling "Rigsfællesskabet", der har indbragt ham den juridiske doktorgrad. Drivkraften bag Harhoffs afhandling har været den opfattelse, at den forfatningsretlige teori ikke har været i stand til at forklare hjemmestyreordningernes retlige karakter på en tilfredsstillende måde. Afhandlingens påstand er, "at den herskende teori om hjemmestyreordningernes forfatningsretlige status er uholdbar, og at disse ordninger i stedet repræsenterer en forfatningsmæssig overladelse af beføjelser, der kun kan ændres gennem en særlig kvalificeret procedure i et samspil mellem Rigs- og Hjemmestyremyndigheder" (p. 20). Harhoff har således med sin afhandling forsøgt at skabe overensstemmelse mellem den statsretlige beskrivelse og den politiske virkelighed.

Det er Harhoffs opfattelse, at hjemmestyreordningerne må karakteriseres som "sui generis-ordninger, der er skabt ud af forholdets natur på et formløst grundlag" (p. 274).

Harhoffs opfattelse hviler på "betragtninger af ideologisk, etisk og politisk karakter" (p. 243), og alternativet går ud på, at hjemmestyrelovene indtager en forfatningsretlig særstilling på et niveau mellem lov og grundlov. Dette alternativ indebærer, skriver Harhoff i en sammenfatning af sin tese (p. 242):

- at Hjemmestyret inden for sit sagligt og geografisk afgrænsede myndighedsområde besidder den lovgivende og udøvende kompetence.
- at Hjemmestyrets kompetence er grundlovsumiddelbar og derfor ikke kan ophæves eller ændres ensidigt af Rigsmyndighederne.
- at også dømmende myndighed inden for disse områder kan - men ikke skal overføres til Hjemmestyret.
- at grundloven fortsat - med de ændringer, der flyder heraf - er gældende i Grønland og på Færøerne.

I tillæg hertil hævder Harhoff, at der påhviler Danmark en folkeretlig forpligtelse til ikke at ændre eller opheve hjemmestyret ensidigt (p. 497).

Som nævnt har Harhoffs bevæggrund for afhandlingen været hans utilfredshed med, at der ikke synes at være god overensstemmelse mellem den statsretlige beskrivelse af hjemmestyreordningerne og den politiske virkelighed, der omgiver disse ordninger. Harhoffs "sui generis"-bud - begrundet i "forholdets natur" - på en forfatningsretlig beskrivelse af hjemmestyreordningerne kommer formentlig tæt på at være i overensstemmelse med den politiske virkelighed. Tilbage står imidlertid spørgsmålet, om Harhoffs opfattelse kan gøre krav på at være et udtryk for gældende forfatningsret. Det synes ikke - og heller ikke efter Harhoffs egen mening - at være tilfældet. Som Harhoff skriver, kan der over hans "sui generis"-løsning forekomme at være "et noget selvrefererende præg" (p. 275), og hans opfattelse kan heller ikke efter hans egen mening gøre krav på at være gældende forfatningsret, men må betragtes som et "retspolitisk alternativ" til de eksisterende teorier (p. 202 og p. 242).

Betragtet som et retspolitisk indlæg er Harhoffs afhandling stimulerende og tankevækkende læsning. I bogens første del redegøres der indgående for de bestående hjemmestyreordningers tilblivelse og indhold. I bogens anden del drøftes hjemmestyreordningernes forfatningsretlige placering, og i bogens tredje del redegøres der i et bredt historisk rids for folkerettens regler om folkenes selvbestemmelse. I det afsluttende kapitel sammenfattes afhandlingens resultater.

Med mindre Harhoffs retspolitiske synspunkter med tiden kan vinde retsdogmatisk tilslutning, må det erkendes, at der fortsat vil bestå en betydelig afstand mellem den forfatningsretlige beskrivelse af hjemmestyreordningerne og den politiske virkelighed.

Man kan spørge, om denne afstand bør betragtes som et problem. Det er ikke noget særsyn i forfatningsretten, at de forfatningsretlige regler giver de øverste statsorganer en handlefrihed, som disse organer i praksis vanskeligt kan tænkes at ville benytte sig af. Måske bør den forfatningsretlige teori - og dens udøvere - stille sig tilfreds med, at forfatningsretten som juridisk disciplin beskæftiger sig med de yderste rammer for de forfatningsmæssige organers samspil, og at denne ramme ikke er eller kan være identisk med billedet.

Jens Peter Christensen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet

Paul G. Roness, *Stortinget som organisator - folkevaldes medverknad ved organiseringa av den norske sentraladministrasjon 1946 - 1993*, Tana A/S, 1995, 170 s.

I Danmark er politikeres og navnlig parlamentarikernes interesse for forvaltningspolitik beskeden. En del af forklaringen herpå kunne være grundlovens paragraf 14, som i den fremherskende tolkning gør det til et prerogativ for den udøvende magt ved kongen (læs: statsministeren) at fastslå, hvor mange mini-